

DZĒLĪVE

1972

Majs -
junijs

113

VI Sējums
Volumen

Varakļonu
pilsētas
pašvaldība

Skots uz Varakļonim 1938. godā

PAR LATVIŠU TĀVREIZI

Pīzeime pi L. Latkovska roksta Livonijas tāvreizē „Dzeives“ 112. nrī.

Kod eisti byutu tāvreizē pōrtulkōta kaidā nu latvišu senejūs ciļšu resp. tautu volūdom? Teoretiski var sprīst, ka tei beja pōrtulkōta senejūs latgaļu volūdā jau tod, kod Krīvijas pareizticeigī prīsteri sōce mēginōt izplateit kristeigū ticeibu ari Latvijas austrumu daļā. Var ari jautōt, voi kaidis tāvreizē tulkōjums nasaroda tymā laikā (ap 1060. godu), kod dāni uzcēle kaidu (katōļu) bazneicu kaut kur Kūrzemē? Tai kai nav zynoms, kur tei stōvējuse — varbyut ari kaidūs na kuršu, bet libišu apdzeivōtūs nūvodūs, tod īspējams (jo taidis tulkōjums vyspōr kaidreiz bejis), ka tys bejis libišu volūdā (saleidz., pīm., šūs pīzeimu autora rokstu Kur celta pirmā baznica Kurzemē? „Lai-ka“ 1969. g. 1. marta nrī).

Par luterāņu agrejim rokstim vacūs latvišu literaturas pīminekļu pētnīki vysī byus vīnā prōtā, ka tim pamatā ir vēļ vacōki roksti, kas rodušīs katōļu Bazneicas apryndōs. Tys pats sokoms par latvišu tāvreizē. Šūs pīzeimu autors, mēginōdams pēteit dažaidus mums tagad pazeistamus latvišu tāvreizē tekstu sovstarpejū atkareibu, bejis spīsts atzeit, ka latvišu tāvreizē teksti katōļu Bazneicā byus eksistējuši vysmoz 13. godu symtā, varbyut pat vēļ agrōk; atteiceigū atkareibu (filiacijas) tabulu veris autora dorbā *Altlettische Schriften und Verfasser*, 1, Lundā 1965. 26. lp.

L. Latkovska rokstā *Livonijas tāvreizē* aplyukōtū latvišu lyugšonu jau agrōk publicējis Dr. phil. Benj. Jēgers dorbā *Eine unbeachtete Überlieferung des lettischen Vaterunsers*, rokstu krōjumā *Språkliga Bidrag. Meddelanden . . .*, 12. Lundā 1959. g., 5.—32. lp. Sovā dorbā Benj. Jēgers nūrōda, ka Londonā izdūtū tāvreizū kūpōjumu, kur īspīsts ari myusu aplyukojamais teksts, sastōdejis teologs Andrejs Millers (Müller 1630—1694). Pādejais šū latvišu tāvreizē pōrjēmis nu kaida leidzeiga rokstura krōjuma, kū beja publicējis Hieronims Megīseris (ap 1553—1618). Megīseram šaidu krōjumu ir vairōki; Benj. Jēgers konstatējis, ka A. Millera paraugs ir bejis H. Megīsera 1603. g. Frankfurtē publicātais tāvreizū kūpōjums *Specimen . . .*, jo teiši tymā latvišu teksts stōv ar 39.—numeri, teiši tai, kai tū sovōs molas pīzeimēs nūrōdejis A. Millers. H. Megīsera agrōkūs krōjumūs (1592. un 1593. g.) latvišu lyugšona ir ar cytu numerī (1593. g. krōjumā 33. nrs.).

Aplyukojamū Benj. Jēgera un tagad L. Latkovska publicātū latvišu tāvreizē tekstu var drūši identificēt par tōs lyugšonas versiju, kas īspīsta pazeistamō Bāzeles zynōtnīka Sebastiana Minste-

ra (Münster, Munsterus) lelōs Kosmografijas dau-dzajūs izdavumūs. Tur tei snāgta kai livonišu (t. i. — latvišu) volūdas paraugs. Tū parosti mādz dēvēt par Hāzentētera (ari Leporicida, sal. M. Bukšs, *Latgaļu literaturas vēsture, Minchenē* 1957. g., 53. lp.) tāvreizē, jo S. Minsters tū īgīvis nu šō literata. Pats Joh. Hāzentēters tū byus dabōjis, kai sprīzams, Reigā ap kaidu 1547. godu. Šūs pīzeimu autora izdareitōs tekstu analīzes līcynoj, ka Hāzentēters tū nū r a k s t ē j i s nu kaidas a r f r a k t u r a s b u r t i m ī s p ī s t a s grōmotas (sal. aut. Das Hazentötersche lettische Vaterunser, rokstu krōjumā *Studi Baltici*, 9 (N. S. 1), Florencē 1952. g., 211.—230. lp.

Nav apšaubams, ka kaidas īspīstas latvišu grōmotas, vacōkas par 1547. godu, ir bejušas, bet tai kai uzītas tōs nav, tod Hāzentētera eistū olūtu nav bejis īspējams nūsaceit.

L. Latkovska publicātō faksimila molas pīzeimēs nūrōdeits, cyta storpā, ari uz S. Minstera Ckron(iku), ar kū gon jōsaprūt šō zynōtnīka saraksteitō *Kosmografija*. Īspīduma gods nav mynāts, bet gon loppuse, kur latvišu tāvreizē teksts uzejams, prūti, 1124.—tā. Minstera *Kosmografijas* 1550. goda izdavumūs, kur pyrmū reizē pasarōda ari myusu tāvreizē, tei stōv latiņu izdavuma 789., bet vōcyskajā — 932. loppusē. Vālōkī *Kosmografijas* izdavumi pakōpiniski papylodynōti un kļust bīzōki; 1124. loppuse ar latvišu tāvreizē tekstu var byut tikai kaidā lobu tīsu jaunōkā izdavumā.

Materiali, kas ir šūs ryndu autora reiceibā, atļau konstatēt, ka latvišu tāvreizē teiši 1124. loppusē ir Minstera *Kosmografijas* 1574. goda (vōcu) izdavumā.

Turpat, jau pīmynātajās molas pīzeimēs, mynāts ari Jāņa Reitera tāvreizū krōjums, atzeimōjūt, ka latvišu teksts tymā ir 41.—mais. Kurs Reitera dorba *Oratio Dominica XL linguarum* izdavums dūmōts, teiši pasaceits nav; kai konstatējis Benj. Jēgers, tekstu seceiba obūs īspīdumūs (1662. un 1675. goda) ir teiši tei pošā (sal. Benj. Jēgera sagōdōtū Reitera krōjuma ūtrō īspīduma faksimilizdavumu, Kopenhagenā, Imantas apgōdā, 1954. g.; sol. vēļ Stanislavs Kučinskis, *Jānis Reiters kā katoļis katoļu dokumentu gaismā* (1665—1670?), rokstu krōjumā Ceļi, 14. sēj., Lundā Ramaves apgōdā, 3.—18. lp., un K. Draviņš, *Par Jāņa Reitera iespiestiem darbiem*, turpat, 19.—26. lp.

Pībylstdams, ka Reitera krōjumā latvišu tāvreizē ir pavysam cytaidā redakcijā nakai mynātajā A. Millera Londonas krōjumā un navar byut pādejo paraugs. Ir skaidrys, ka ar nūrōdi uz Reitera krōjumu A. Millers ir gribējis tikai atzeimēt, ka ari tymā (un atteiceigajā, t. i., 41. pozīcijā) ir publicāta tāvreizē šymā pat, t. i., latvišu volūdā.